

ก. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ ขั้นตอนการผลิตหัตถกรรมเครื่องเงินเชียงใหม่และญี่ปุ่น ซึ่งถือเป็นหัตถกรรมท้องถิ่นประจำชาติ ที่แสดงให้เห็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมายาวนานของญี่ปุ่นและของไทย

การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างหัตถกรรมทั้งสอง ในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะภูมิปัญญาของช่างฝีมือผู้ผลิตหัตถกรรมนี้ ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างหัตถกรรมทั้งสอง ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของหัตถกรรมเครื่องเงิน อีกทั้งแนวทางในการพัฒนาช่างฝีมือผู้ผลิตหัตถกรรมเครื่องเงินที่มีคุณภาพออกสู่ตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศได้อย่างมีคุณภาพ

ข. ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการศึกษา ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่มีผู้ศึกษาไว้ทั้งเอกสารไทยและต่างประเทศรวมทั้งใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการตามประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนดเป็นแนวคำถามไว้

พื้นที่ในการศึกษาได้แก่ ชุมชนอันเป็นที่ตั้งของการผลิตหัตถกรรมเครื่องเงินของเชียงใหม่ คือ บ้านเงิน ตำบลนันทาราม ชุมชนระแงง อำเภอเมืองและอำเภอสันกำแพง ซึ่งเป็นที่ตั้งของร้านจำหน่ายเครื่องเงิน

ส่วนหัตถกรรมเครื่องเงินญี่ปุ่นนั้น จากการดูงานด้านเครื่องเงินในประเทศญี่ปุ่นของผู้วิจัยเมื่อ พ.ศ. 2545 นั้น ผู้วิจัยได้เยี่ยมชมศูนย์หัตถกรรมเครื่องเงินประจำเมืองต่าง ๆ ร้านจำหน่ายเครื่องเงินของญี่ปุ่นที่มีชื่อเสียงและดำเนินกิจการมาเป็นเวลานานจนถึงปัจจุบัน การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์และศูนย์ฝึกอบรมหัตถกรรมเครื่องเงินทั้งของรัฐและเอกชนตามเมืองต่าง ๆ เช่น โตเกียว เกียวโต คามาคุระ ยามานากะ วาจิมา และ โอกินาวา เป็นต้น ซึ่งในแต่ละแห่งที่กล่าวมานี้ เป็นสถานที่ที่มีการทำหัตถกรรมเครื่องเงินอันลือชื่อของญี่ปุ่น

ค. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมเครื่องเงินของทั้งเชียงใหม่และญี่ปุ่น มีความเป็นมาอันยาวนานใกล้เคียงกัน และช่างฝีมือได้มีการสืบทอดต่อกันมาหลายร้อยปี โดยเฉพาะของญี่ปุ่นนั้นอาจนับได้ถึงร่วมพันปีและในขณะนี้ก็ยังทำอยู่จนถึงปัจจุบัน

ด้านวัตถุดิบนั้น นับว่ามีความเหมือนกันอยู่แล้ว เนื่องจากวัตถุดิบที่เป็นหลักสำคัญของการผลิตเครื่องเงินคือ ขางรักหรือน้ำรักซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจกันโดยเฉพาะในปัจจุบันซึ่งต้องนำเข้าจากประเทศจีนและพม่าเป็นส่วนใหญ่ แต่สิ่งที่อาจแตกต่างกันคือ ลักษณะการกรองรักเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์หรือมีความสะอาดก่อนนำไปใช้ โดยรักที่มีคุณภาพดีย่อมทำให้เครื่องเงินที่ผลิตออกมามีความสวยงามจากความดำและความมันที่แวววาวของน้ำรักนั่นเอง

ด้านวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำหัตถกรรมเครื่องเงิน ทั้งญี่ปุ่นและเชียงใหม่นั้นับว่ามีทั้งความเหมือนและความต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้เครื่องมือที่อาจมีรายละเอียดที่ไม่เหมือนกันทั้งหมด เช่น แปร่งที่ใช้ทาน้ำรักขึ้นอยู่กับขนาดแปร่งที่ทำจากหมของคนที่หรือของสัตว์ เป็นต้น อีกทั้ง

ส่วนผสมวัตถุดิบที่ใช้ทำอาจมีความแตกต่างกันออกไป เช่น สมุกของเครื่องเงินเชียงใหม่ กับชาบีของญี่ปุ่น เป็นต้น

รูปแบบและลวดลายของผลิตภัณฑ์ นับว่ามีความแตกต่างกันเนื่องมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของคนในแต่ละชาติ ซึ่งเป็นเรื่องของวิถีการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการใช้ชีวิตประจำวัน และสิ่งของที่ใช้ในพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ ของแต่ละชาติ

ปัญหาและอุปสรรค นับว่ามีทั้งลักษณะที่เหมือนและต่างกันกล่าวคือ ภาวะการขาดแคลนวัตถุดิบที่สำคัญในการผลิตคือ ขากรหรือน้ำรัก ซึ่งทั้งญี่ปุ่นและเชียงใหม่ต่างมีการนำเข้าจากต่างประเทศด้วยกัน เพราะภายในประเทศมีไม่พอเพียง จากภาวะดังกล่าวส่งผลให้น้ำรักมีราคาสูงและทำให้ผลิตภัณฑ์เครื่องเงินมีราคาสูงตามไปด้วย

ด้านการตลาดระหว่างหัตถกรรมเครื่องเงินญี่ปุ่นกับเชียงใหม่นั้นมีความแตกต่างกันเพราะตลาดเครื่องเงินญี่ปุ่นอยู่ภายในประเทศเท่านั้น เนื่องจากชาวญี่ปุ่นมีการใช้เครื่องเงินในชีวิตประจำวันมากอยู่แล้ว ถึงแม้ว่าในปัจจุบันอาจถูกกระทบอยู่บ้าง อันเนื่องมาจากความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ที่เข้ามา เช่น เซรามิก โลหะประเภทสแตนเลส และพอลิพลาสติกต่าง ๆ เป็นต้น

ส่วนตลาดของเครื่องเงินเชียงใหม่นั้นอยู่ที่ตลาดต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ คือ ประมาณ 95% และตลาดภายในประเทศมีเพียง 5% เท่านั้น ดังนั้นเมื่อมีปัจจัยอื่น ๆ เข้ามา เช่น ต้นทุนวัตถุดิบที่มีราคาสูงขึ้น ทำให้ผลิตภัณฑ์มีราคาสูงตามไปด้วย จึงทำให้กระทบกระเทือนต่อการสั่งซื้อไปด้วยเช่นกัน

Abstract

202316

A. Scope of the Study

The purpose of this research was to study the origin, characteristics and the steps of manufacture of lacquer-ware in both Chiang Mai and Japan. These local handicrafts display the respective heritage and knowledge developed over many generations. This study attempted to compare the knowledge and practice of the craftsmen in each country as well as the problems and obstacles facing the lacquer-ware industry in these countries. The study also attempted to identify how the respective local industries develop their craftsmen to produce lacquer-ware that can be sold in both local and global markets.

B. Research Methodology

The data for the study was compiled from published Thai and foreign literature and collected through informal interviews. The study collected information directly from Thai and Japanese shops and organizations that are well known within the respective lacquer-ware industry.

C. Results

The study revealed that lacquer-ware has been developed in both countries over hundreds of years with the industry in Japan being nearly 1000 years old. Craftsmen of both countries use the same raw material which mainly come from China and Myanmar. However, the methods of purifying the lacquer differ. Also different types of brushes and additives are used for applying the lacquer. The designs and patterns used differ in accordance to the daily life and culture of the lacquer craftsmen from each country. The high price of lacquer in both countries reflects the fact that the raw materials are scarce and need to be imported.

The lacquer-ware in Japan is primarily produced for the domestic market as lacquer-ware is commonly found in the typical Japanese home. Thai lacquer-ware on the other hand is primarily produced for export. Increases in the cost of raw materials has further lowered the demand for Thai lacquer-ware.

The Thai lacquer-ware industry needs to improve the quality and range of designs in order to meet the demands of its market. The Thai lacquer-ware craftsmen would do well to adopt and adapt some of the techniques used by the Japanese craftsmen. Thai government support for this industry is also needed so that it will improve the quality of the product, improve the market demand, and preserve this art form in Thailand.